

de
Appel
Amsterdam

EN

Every Act of Struggle: Intrusion and Assembly

Participating artists:
Noor Abed, Chad Cordeiro,
Simnikiwe Buhlungu, Pieter Paul Pothoven

Performance documentation:
Henk Hokse and Albert van der Weide

Spatial design:
Iswanto Hartono

24.04-24.05.2025

Over the past two years, a complex discourse has emerged concerning the ways in which cultural institutions in the Netherlands navigate questions of historical violence and systemic injustice in the context of their colonial history. Artists have employed various strategies to urge these institutions to address these issues, often merging activism with their artistic practice. While some actions have brought these matters to public attention, much of the discourse continues to unfold in private, with many institutions adopting cautious or noncommittal stances. This current dynamic recalls earlier moments in history, namely the debates sparked by the cultural boycott of South Africa and the anti-apartheid movement of the 1960s through the 1980s in the Netherlands when cultural institutions faced similar pressures to critically reflect on their roles.

Adopting a methodology by School of Intrusions, the artists in this exhibition have been meeting in various archives and locations in Amsterdam, with each meeting or intrusion at a new site being led by a different artist. They look through research material, read texts collectively and discuss various cases of anti-apartheid campaigns, actions led by artist movements and institutional reactions. For the duration of the presentation at de Appel, new and former artworks by the artists Noor Abed, Simnikiwe Buhlungu, Chad Cordeiro, and Pieter Paul Pothoven will be exhibited, as well as documentation of a performance that took place at de Appel in 1977 by Henk Hokse and Albert van der Weide. The exhibition space around the works will be converted into a hospitable assembly space by architect and artist Iswanto Hartono to host activations by sharing open research and study sessions with audiences. The research will continue past the exhibition, culminating in another public moment in 2026.

The different meetings and research sessions lead to many open questions such as: What were the motivations for joining the anti-apartheid movements in the Netherlands? What was apartheid in South Africa and how is it similar to Israeli apartheid practiced in Palestine today? What tactics were adopted by anti-apartheid movements in the Netherlands? How important was cultural boycott at the time and what were the dynamics at play between cultural institutions and cultural workers/artists? *Can art be separated from politics?* Were visual artists active in the anti-apartheid movement? If so, how? How did cultural institutions respond to actions and cultural boycotts? What happened to the bravery of the seventies and eighties? Are the anti-apartheid tools and strategies that are employed today sufficient? And if not, what tools and strategies can be developed or co-opted in their place? How can cultural activism effectively navigate the tension between the distance and abstraction often required by art, and the immediacy and direct engagement demanded by activist practices?

ABOUT THE ARTWORKS

Iswanto Hartono
design of the exhibition space

Iswanto Hartono converted de Appel into a space where different forms of assembly can take place, based on horizontal discussion practice and participation. Taking the design and structure of Fridskul in documenta fifteen – a space that served as a repository for shared resources, knowledge, stories, and experiences – as the starting point, Hartono designed a hospitable space using recycled materials, allowing for the artworks to be interspersed within it, and for different public programmes to take place.

Noor Abed
Stars at Midday – نجوم الظُّهر, 2024
Recording of book reading and images from the book

Stars at Midday – نجوم الظُّهر is a personal production diary in which the artist and filmmaker Noor Abed compiles visual and poetic notes from the production phase of her film *A Night We Held Between*, filmed in Palestine in 2023 with family and friends. Like the film whose production it chronicles, the book interweaves narrative fragments, song and diaristic observations, creating a fusion of natural and composed sequences of movement, of documentary and fictional elements. The recording will be of a live reading and discussion at de Appel.

Simnikiwe Buhlungu
A Loooooong Ass Message, ya dig? (with readers), 2025
Installation

In this performative installation, an old fax machine delivers a message that spills over a stack of office boxes. This indirect presence of the faxers speaks to questions around lack of institutional access. The interruption of the art space's telephone line to deliver faxes of "the content erased and re-erased by art institutions" points to the importance of inserting politicised work that speaks against this erasure. This rendition of the same work from 2018 will include readers-as-faxers/faxers-as-readers from Bethlehem, Palestine, and Johannesburg, South Africa, namely Fairouz Hasan and Thuli Gamedze, who will be responding to excerpts of the archive that the participating artists have been engaging with.

Chad Cordeiro

Sjambok library, 2024 – ongoing

Mobile library

Sjambok library is a modular and portable library which Chad Cordeiro has worked on during his time at the Rijksakademie van Beeldende Kunsten. While doing research in Johannesburg, Cordeiro came upon a story about artists who were making exhibitions which would travel in suitcases all over the world in solidarity with the anti-apartheid movement; one was supposed to travel to the Netherlands before the studio was raided and it was lost. Inspired by the story, Cordeiro developed a backpack which can turn into a table and bookshelf. The mobile library contains an ever-changing set of books about art in relation to the anti-apartheid movement. The library functions as a communal space, which travels and touches down in different localities.

Pieter Paul Pothoven

observatie contra observatie, 2020

Installation with spoken monologue (15"44'), FM-radio transmitter with antenna, radios, take-away posters

observatie contra observatie is part of a research project by Pieter Paul Pothoven for and in collaboration with the Revolutionary Anti-Racist Action (RARA). RARA is an anonymous collective that fought against racism, oppression and exploitation in the 1980s and 1990s against the legacies of the Netherlands' colonial past, which still persist today. *observatie contra observatie* is a spoken monologue: a dramatised account of events surrounding the first attack that was claimed by RARA and forced Makro to pull out of South Africa (see more: Harvests, Second meeting). Pothoven wrote the script for the character who speaks from the perspective of several of the activists involved, based on interviews and historical documents. The monologue is broadcast using a radio transmitter built by someone who was involved in RARA. The script is made available on take-away posters that also feature a photo of the wood-burning stove that RARA used not only for heating, but also for burning evidence. The project is in collaboration with Khadija El Kharraz Alami (voice actor), Liet Lenshoek (dramaturgy), Katrien de Klein (editing), De Slapende Hond (sound studio), and studioHendriksen (design poster).

Pieter Paul Pothoven

*Notes – fragmented, incomplete – after Jan Wolkers
(Boycot Outspan Aktie, 1978), 2025*

Silkscreen posters, 68×68cm

The Dutch writer Jan Wolkers screen printed a poster in 1978 for the anti-apartheid organisation Boycot Outspan Aktie, which was founded by Esau du Plessis in 1970. The organisation campaigned for a boycott of Outspan fruit, especially oranges. The campaign was successful: within ten years, it was no longer possible to buy 'blood oranges' in Dutch supermarkets. For the work *Notes fragmented, incomplete – after Jan Wolkers (Boycot Outspan Aktie, 1978)*, Pothoven investigates the history of the poster, his own initial shock reaction, and the way in which the poster resonates with the present. He will also present his research and questions around the poster during the public programme and receive feedback on its reception.

Henk Hokse and Albert Van der Weide

Zuid Afrika, 1977

Documentation of the performance at de Appel, on loop in the archive
(ground floor)

In this performance, Van der Weide stood in the middle of the performance space and welcomed the visitors by offering them his hand, covered with black grease paint. When someone shook his hand – many refused to – the artist carefully painted his hand again, before allowing the next visitor to enter. This performance is based on a text by Steve Biko: "The government gave us houses, we will not mention their quality. The government gave us medical care, we will not mention its quality. The government has split up our country, we will not mention the quality of this. However, the government has never deigned to shake us by the hand."

PUBLIC PROGRAMME

24 & 25.04.2025

Opening Programme

On Thursday 24 April, between 4.30 and 9.30pm, the exhibition kicks off with an extensive public programme, which includes a sharing of research and discussion by the participating artists and curators (Noor Abed, Simnikiwe Buhlungu, Chad Cordeiro, Iswanto Hartono, Lara Khaldi and Pieter Paul Pothoven), a reading of the publication *Stars at Midday* by Noor Abed, and a live broadcast and listening session by Andrei Van Wyk and Dirar Kalash.

The next day, on Friday 25 April, between 4 and 9pm, the programme continues with a research sharing and study session with Miriyam Aouragh, Karl Moubarak and Omar Jabary Salamanca, and a talk by Mitchell Esajas. Food will be provided on both days.

08 & 09.05.2025

Collective study in Times of Emergency
with L'internationale Online

The publishing strand *Collective Study in Times of Emergency* by L'internationale Online is a collective response to the drastic shifts in the public sphere as a result of the genocide in Palestine, bringing together 19 commissioned contributions spanning essays, listening sessions, poetry selections, music, and artistic contributions. To mark the launch of the publication, as well as the next phase of this publishing strand, the programme at de Appel will include presentations from the publication as well as new contributions to the next editions. Joining are the artists contributing to *Every Act of Struggle* at de Appel, Learning Palestine, Françoise Vergés in conversation with Charles Esche, Rasha Salti, Elke Uitenhuis, Rana Issa, Loyal Ftouni, and Subversive Film in conversation with The Black Archives.

11.05.2025

Film screening at Filmtheater Kriterion

On Sunday 11 May at 7.15pm, a film screening around the exhibition will take place at Filmtheater Kriterion. The programme will be announced on Kriterion's website: kriterion.nl.

23 & 24.05.2025

Closing Programme

This programme will include discussions on cultural boycotts in relation to South Africa and Palestine, as well as 'Narratives of Neutrality in the Netherlands' by Vincent Kuitenbrouwer. Other themes that will be discussed are archival research around liberation struggles. More information on the programme will be published on de Appel's website.

25.05.2025

Film screening at Filmtheater Kriterion

On Sunday 25 May at 7.15pm, a film screening around the exhibition will take place at Filmtheater Kriterion. The programme will be announced on Kriterion's website: kriterion.nl

For tickets and more information about the programmes, see our website: deappel.nl.

ABOUT THE ARTISTS

Noor Abed (1988, Jerusalem, Palestine) is an interdisciplinary artist and filmmaker. Her practice examines notions of choreography and the imaginary relationship of individuals, creating situations where social possibilities are both rehearsed and performed. She aims to examine performances of the community and social movements in relation to rituals of waiting, resistance, and mourning. Her interest lies strongly in thinking about the role of collective rhythmic movement and the potential impact that shared feelings can evoke in creating and sustaining a community.

Simnikiwe Buhlungu (1995, Johannesburg, South Africa) is an artist engaged in a research-based practice that involves film, sound, installations, and text. Her work asks important and long-overdue questions about the nature of knowledge production and dissemination, as well as the contexts and circumstances that surround these epistemological phenomena. She is interested in language and the relationships between messages – whether conveyed visually, linguistically, or sonically.

Chad Cordeiro (1993, Johannesburg, South Africa) is an artist, printmaker and educator who works across the mediums of collage, print, sound, and installation. His research is currently centred on the DIY production of printmaking tools and materials, as well as open-source approaches to the archiving and dissemination of print-based media, history, and technical processes. The aim for his research is to increase public access to printmaking practices, tools and materials by exploring various formulations of knowledge exchange around the graphic arts.

Iswanto Hartono (1972, Purworejo, Indonesia) is an artist and architect whose interdisciplinary practice focuses on history, memory, globalisation, geopolitical powers, post-colonialism, and racial identity. Iswanto is interested in exploring structure and form, and in researching the alternative uses of a space. Hartono's work often refers back to Indonesian traditions and parts of the country's history that have consciously been forgotten, as well as dealing with current-day politics.

Pieter Paul Pothoven (1981, Amersfoort, The Netherlands) is an artist and writer who continuously questions the relation between past and present. His research based practice comprises installation, film, photography, different forms of writing, and archiving. An interest in historiography and material culture pervades all his projects and connects them in both theoretical and visceral ways.

School of Intrusions is an experimental educational platform in Palestine and The Netherlands that aims to develop a space for collaboration by bringing together independent practices of mutual learning. Seeing education as a form of intervening in the world that is not separate from daily life, the platform looks for possibilities for experiential site-based knowledge, formation of communities, collectivism and alternative economies. Through engaging with discussion, thought and action, they attempt to actively intrude in private and public spaces – treating sites, time and knowledge as commons. School of Intrusions was initiated by Noor Abed and Lara Khaldi in 2019.

Albert van der Weide (Meppel, 22 September 1949) is a visual artist, teacher, curator and writer, and worked for fourteen years as an administrator in higher education.

Harvests

During each act of intrusion, the artists met at a location pertinent to the subject, for moments of collective reading and research. The location is very important, as it brings forth questions and interactions that feed into the research. But it is also an act of intrusion into spaces that might not be welcoming to the discussion at times and a test of how open public institutions and spaces are. At each meeting a recording was made, and one of them was responsible for harvesting the conversation. A harvest is a creative form of note taking. Below we share snippets of those harvests.

First meeting on 20.02.2025 at Stedelijk Museum Archive

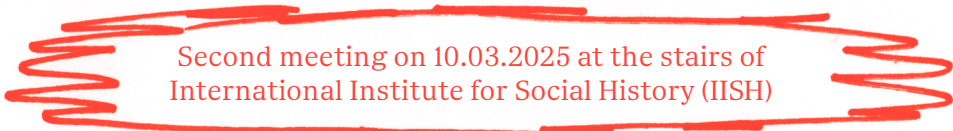
Dear reader,

This is our first School of Intrusions meeting. We had met a few weeks before and discussed the research project and involvement, where we use the methodology of the School of Intrusion: a horizontal school that N. and I developed in Ramallah where each participant leads a session at a chosen location and where the location becomes an integral part of the research. In preparation, N. and I had read the article *Dutch Dialogues with Afrikaners: The Netherlands and the Cultural Boycott Against the Apartheid Regime in the 1980s* by Jurg, V., & Kuitenbrouwer, V. (2021) and got in touch with the Stedelijk Museum archive to review the folders pertaining to Willem Frederik Hermans' exhibition there in 1986 and the media upheaval about calls to cancel the exhibition.

In the article, the authors take a case study focusing on the 1983 visit of Dutch writer Willem Frederik Hermans to South Africa and the intense public and media backlash it provoked in the Netherlands. This case study is used to reflect on the broader Dutch attitudes towards the apartheid regime and the cultural boycott. Hermans' visit sparked controversy because it violated the United Nations' call for a cultural boycott of South Africa. Hermans made several controversial statements during his visit, which were perceived by many as sympathetic to apartheid. A few years later, after the public outcry around his visit, Hermans was invited to contribute to programmes both at De Balie

and at the Stedelijk Museum Amsterdam. The article discussed how cultural institutions in the Netherlands were both battlegrounds for anti-apartheid activism and reflections of deeper historical ties between the two nations.

The article sparked our curiosity, especially as it speaks to today's institutional discourse around Palestine and cultural boycotts. We were curious about how the Stedelijk Museum reacted to the calls of cancelling the exhibition. We were welcomed at the archive of the Stedelijk Museum and provided with the files on the *One-Eyed Queen* photography exhibition by Hermans in September 1986. We found many newspaper clippings about the debate surrounding cancelling the exhibition, the cultural boycott and the Stedelijk Museum's position, as well as letters between the then-director of the Stedelijk Museum Wim Beeren and the Edler-woman for culture Luimstra-Albeda about the cancellation and the museum's stance. Later we went to see the room where Hermans' photography exhibition was held, and instead we found the artwork *Bakunin's Barricade* by Ahmet Ögüt, which prompted another long conversation between us, because the piece speaks quite directly to the same issues we had been discussing.

Second meeting on 10.03.2025 at the stairs of
International Institute for Social History (IISH)

Pieter Paul hands us the scripts one by one, we're all soaking up the rare sunshine, and having teas and coffees on the steps. He invites us to each read one part. He introduces the project by showing a photograph of a heater in a squat, which, as Pieter Paul points out, is where the group used to burn clothes after actions. In the background of the image there is a human-size mirror, and a hanger with a black jacket hanging on it. Pieter Paul explains that the photo was given to him by someone who was involved in RARA (Revolutionary Anti-Racist Action), and that RARA forced the Steenkolen Handels Vereniging (SHV) to withdraw from South Africa. Between 1985 and 1987, they set fire to four warehouses belonging to Makro, a wholesaler chain under SHV, which was owned by the Dutch Fentener-Van Vlissingen family, known for its economic ties to South Africa during apartheid. After the fourth Makro warehouse burned down, the insurance company refused to provide coverage, and the Dutch government declined to compensate for the damages. As a result, SHV had no choice but to exit South Africa.

He continues explaining that the script we're about to read is based on interviews he held with multiple activists who remain anonymous, which he morphed into one anonymous person in the script.

We begin reading the script, interchanging one by one. The script is difficult to summarise; you will come across it several times in the public part of the project, but I will try to summarise it here so that you can follow our discussion after we read out the script. The script follows one activist's internal monologue as they prepare for and execute an attack on the Dutch company SHV. The activist speaks about their motivations, frustrations with passive resistance, and commitment to direct action, specifically targeting Makro warehouses to pressure SHV to withdraw. The script details the meticulous planning, counter-surveillance, and execution of the arson attacks while reflecting on the moral and political implications of such actions. The activist places the actions in a broader struggle against Western capitalism and imperialism, viewing apartheid as an extreme yet transparent manifestation of these systems. The script ends with the activist acknowledging the risks, staying vigilant, and accepting the inevitability of being caught while remaining defiant.

After we all read it out against the sounds of the city; trucks loading and unloading things, people chatting on the stairs, cars passing by, we talk about our thoughts and questions pertaining to the script.

S: I wonder about why the violence in the townships in SA is focused on in the script.

PP: The news about these acts of violence reached the Dutch media, but it's also interesting that RARA and the ANC (African National Congress) were in disagreement; the ANC was against the use of violence outside South Africa, but RARA were of the point of view that the ANC knows how to fight in South Africa and RARA could assess how to fight in the Netherlands.

C: Which groups in SA were in favour?

L: Was this a public debate?

We all make a sticky note to look up RARA and ANC.

S: What was the demography of RARA?

- PP: It was mixed – women, men, queer, straight – and there was a part that came from countries formerly occupied by the Dutch, actions were not always done by the same people.
- S: What kind of media reporting was coming out in the 80s about the violence in South Africa?
- PP: The more palpable reports for Dutch media.
- PP: They made a statement in 1984 and took actions between 1985 and 1987 mostly, there were four bombings and 150 million guilders in damages which forced them to close down.
- C: Is SHV still owned by the same family?
- PP: Yes, but they don't own Makro anymore.
- L: Do you still have Makro in South Africa?
- S&C: Yes, it's a wholesale kind of supermarket, we always thought that it was South African.

(...)

Traffic sounds from Ramallah

- S: It's interesting to read about the townships in the script, but also important to think about the Bantustans, as they don't feature into any ideological structure from before the apartheid system. There are also hardly any political leaders from Bantustans. The founders and leaders of the ANC were middle class and educated in missionary schools – they were not working class.
- L: What was the difference between townships and Bantustans? I thought they were the same; areas to segregate indigenous South Africans from settler South Africans, like the West Bank in Palestine.
- S: Townships and Bantustans were indeed both places to segregate Black South Africans under apartheid, but they served different purposes. Townships were urban residential areas on the

outskirts of cities, meant to house Black workers who laboured in white-dominated urban centres, though they remained overcrowded and underdeveloped. Despite harsh restrictions, township residents were still considered South African citizens. Bantustans were rural, self-governing territories where the government attempted to relocate Black South Africans based on ethnicity, stripping them of their South African citizenship and assigning them to so-called “independent” homelands like Transkei and Bophuthatswana. While townships kept Black labour close to economic hubs, Bantustans sought to justify racial segregation by forcing Black people into economically dependent, internationally unrecognised territories.

N: So it is perhaps more translatable to area A B and C in the West Bank.

Third meeting on 24.03.2025 at Buurtcentrum Dynamo BIKO

That morning we met at Buurtcentrum Dynamo BIKO for the session: a small cultural centre that is led by and caters for residents of the neighbourhood and the city. A space consisting of a few small rooms on the ground floor that could be used for activities, study sessions, rented for events, etc. We spent about three hours there, reading collectively a text suggested by Simnikiwe to the group: *Feeding the Hand that Bites: South African Art & the Valparaiso Biennial of 1987* (Colin Richards, 20 December 2010). Simnikiwe explained to us that she chose this neighbourhood centre because it is named after Bantu Stephen Biko; a South African anti-apartheid activist and a key figure in the Black Consciousness Movement during the ‘60s and ‘70s. He died during police custody in the late ‘70s. Lara points out that a friend had told her that there were more actions connected to the anti-apartheid movement at neighbourhood centres than in art institutions.

At Vishandel Gibraltar, Amsterdam Oost, we had lunch after our morning reading session. It was Ramadan, the place was empty, and a reciting of the Quran was heard through the radio. While eating with our hands, around one big plate of mixed grilled seafood, we discussed the text we had read.

Conversations varied: from a sense of feeling home that Lara and I felt from the aesthetics of the restaurant, to conversations about

the history of the PLO (Palestine Liberation Organization), the consequences of a liberation movement transitioning into an institution, (The Left) in Palestine, (The Left) as a notion elsewhere, resistance on the ground, cultural resistance. Simni shared stories from her visit to Palestine a few years back. One was about the many different IDs Palestinians inside Palestine are given, each ID allows movement in certain areas and limits access to others. We talked about the Zionist colonial ideology of land partition, strategically and structurally. She told us another story about being interrogated by the Israeli military at the airport while leaving. Pieter Paul mentioned that he got arrested by Hezbollah in Dahiyeh, a southern neighborhood of Beirut. He was in Lebanon to record bird sounds for a still unfinished project. He said they were courteous – others had much more unpleasant experiences – and released him quickly. He told us that he has also been to Palestine, and faced hours of interrogation from Israelis. He said he was young, and doesn't remember much.

While going home that day, I admitted to myself that I struggled with this particular text. When I struggle with a text, sometimes I find comfort in starting again by noting small sentences that give me a way in. Like these:

*Being informed is a responsibility, not an option
Answers are not too difficult to find
Matters do not improve the closer we look
The pattern is familiar
Too close to home and too close to the bone
Reality does seem to be the loser here
Freedom is bought at a cost*

And I share these paragraphs I highlighted during the session:

Perhaps more to the point, what are the possibilities for non-alignment, of liberal individualism in contemporary South African culture? What does it mean to be 'non-aligned' through a long and continuing history of institutionalised racism and economic exploitation? Perhaps it means nothing more than getting the best of both worlds while being committed to neither. The SAAA, the judge-selectors, the artists it seems would have us believe that it is indeed something more. They would have us

believe, and believe in, the image of an association of tolerant, moderate liberals, conserving and protecting freedoms threatened right and left.

Those hostile to this image see it as mystification. Perhaps this mystification is not intentional, the inevitable result of living in a protected sector of a complex and often contradictory social reality. There is, however, a deep suspicion that this cultivation of the so-called 'moderate middle ground' is but a screen hiding ambitions more to do with harvesting cultural power and short-term profiteering than anything else.

Fourth meeting at 03.04.2025, a walk from Rijksakademie to de Appel with various stops to read from Sjambok library

We gather at the Rijksakademie. Chad brought the *Sjambok library*, a heavy drawing table, which he salvaged from the trash during his fellowship here. He pasted the top with paper fragments and book covers. It holds multiple books by, amongst others, David Graeber. Chad straps the table over his shoulders, like a backpack, and hands out copies of the essay *The Not-so-Quiet Violence of Bricks and Mortar* by Zen Marie from 2010. We collectively read the text while slowly walking towards de Appel while making sure we don't bump into anyone.

Noor reads:

Art, philosophy and theoretical work often relies on distance from the phenomena, events or objects of analysis. Mediated by some form of techné, language or medium, this distance is important because it allows insights that immediacy or proximity disallows. However, forms of cultural activism often have to combine a mix of distance and abstraction with more direct or performative actions that do much more than describe or reflect an existing reality.

It reverberates. We read it again and discuss it during a short break, next to the bridge that crosses the Amstel and leads to the Ceintuurbaan. Noor mentions a lecture by Munir Fasheh, a Palestinian mathematician in which he speaks about his mother, who is illiterate, yet developed her own, highly advanced math to make calculations for the garments

she has been making all her life. Chad speaks about the knowledge we carry in us, versus the knowledge we learn at school.

We discuss the use of media and how we all experience “distance” and “proximity” in our practice. Lara tells us about an older generation of artists – Slieman Mansoor, Vera Tamari and Nabil Anani – who, during the first intifada (1987), made paintings that were also used as propaganda in the struggle and how they, after boycotting paint and canvases from Israel, started to use traditional pigments and methods, leading to more abstract work.

And, again, Simnikiwe asks the question: what happened to the bravery? Pieter follows up: how come the politics of a lot of artists stop short at the institutional walls?

After the break, Pieter Paul takes over the table from Chad. We slowly walk towards de Appel. On our way, we pass an alleyway named after Jacob Israel de Haan, a queer orthodox anti-zionist Jew from the Netherlands, who moved to Palestine and was assassinated by the zionist terrorist organisation Hagana. The sign, however, mentioned only that he was killed. Again, this passive use of language serves to obscure the responsibility in the killing.

We arrived at de Appel. The table will be part of the exhibition.

de Appel is
Noor Abuarafeh
Duru Bayramoğlu
Marina Christodoulidou
Nell Donkers
Jacquine van Elsberg
Lucie von Eugen
Jan van Geem
Jan-Pieter 't Hart
Ka-Tjun Hau
Matt Hinkley
Lara Khaldi
Brechtje Krahl
Maria Nolla
Sofia Patat
Ilia Pelapaisiotis
Sophie Soobramien

Exhibition production /
Tentoonstellingsproductie
Caro de Valk
(textiles / textielen)
Sjoerd Tim & team
(installation / installatie)
Michel Markas
(AV support)
Ilia Pelapaisiotis
(Research assistant /
Onderzoeksassistent)

Graphic Design /
Grafisch Ontwerp
Bardhi Haliti &
Zuzana Kostelanská

Printed at / Gedrukt bij
no kiss

Stichting de Appel
Tolstraat 160
1074VM Amsterdam

+31 (0) 2 06 25 56 51
info@deappel.nl
www.deappel.nl

de Appel welcomes
visitors / de Appel
verwelkomt bezoekers
Wednesday–Sunday /
woensdag t/m zondag
14:00–20:00

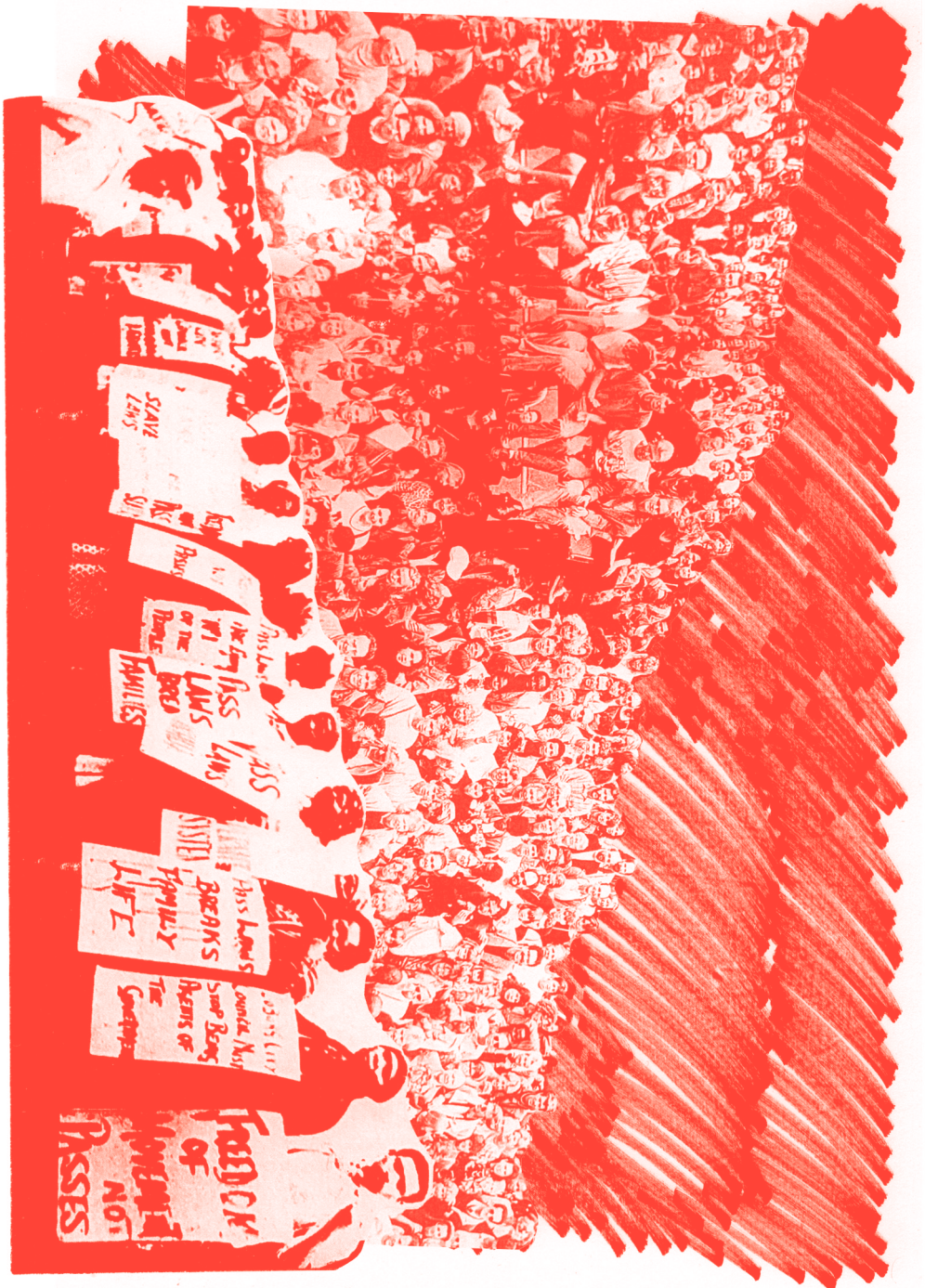
Tickets / Toegangsprijzen
Adults / Volwassenen: €6
Students / Studenten: €3
Neighbors / Buren: €3
Ages 0–18: free
0 t/m 18 jaar: gratis
Museumkaart or / of ICOM:
free / gratis

This exhibition is supported by /
Deze tentoonstelling wordt ondersteund door het

het
cultuurfonds

de Appel is supported with structural funds from /
de Appel wordt structureel gesteund door

LET'S
STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

FREE
OF
MOVEMENT
NOT
PASSES

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

STOP
SLAVE
TRADE

De tekst vindt weerslag bij ons allemaal. We lezen het opnieuw en bespreken het tijdens een korte pauze, naast de brug die over de Amstel naar de Ceintuurbaan leidt. Noor noemt een lezing van Munir Fasheh, een Palestijnse wiskundige, waarin hij het heeft over zijn moeder, die analfabeet is, maar haar eigen, zeer geavanceerde wiskunde heeft ontwikkeld om berekeningen te maken voor de kledingstukken die ze haar hele leven heeft gemaakt. Chad verteld over de kennis die we in ons dragen, tegenover de kennis die we op scholen leren.

We bespreken het gebruik van media en hoe we allemaal “afstand” en “nabijheid” ervaren in onze praktijk. Lara vertelt ons over een oudere generatie kunstenaars – Slieman Mansoor, Vera Tamari en Nabil Anani – die tijdens de eerste intifada (1987) schilderijen maakten die ook als propaganda in de strijd werden gebruikt en hoe zij, na een boycot van verf en doeken uit Israël, traditionele pigmenten en methoden gingen gebruiken, wat leidde tot abstracter werk.

En opnieuw stelt Simnikiwe de vraag: wat is er met de moed gebeurd? Pieter vervolgt: hoe komt het dat de politiek van veel kunstenaars ophoudt bij de institutionele muren?

Na de pauze neemt Pieter Paul de tafel over van Chad. We lopen langzaam richting de Appel. Onderweg komen we langs een steegje dat vernoemd is naar Jacob Israel de Haan, een queer orthodoxe anti-zionistische jood uit Nederland, die naar Palestina verhuisde en vermoord werd door de zionistische terreurorganisatie Hagana. Het bord vermeldt echter alleen dat hij was vermoord. Wederom: passief taalgebruik om de verantwoordelijkheid voor de moord te verdoezelen.

We kwamen aan bij de Appel.

De tafel zal deel uitmaken van de tentoonstelling.

culture? What does it mean to be 'non-aligned' through a long and continuing history of institutionalised racism and economic exploitation? Perhaps it means nothing more than getting the best of both worlds while being committed to neither. The SAAA, the judge-selectors, the artists it seems would have us believe that it is indeed something more. They would have us believe, and believe in, the image of an association of tolerant, moderate liberals, conserving and protecting freedoms threatened right and left.

Those hostile to this image see it as mystification. Perhaps this mystification is not intentional, the inevitable result of living in a protected sector of a complex and often contradictory social reality. There is, however, a deep suspicion that this cultivation of the so-called 'moderate middle ground' is but a screen hiding ambitions more to do with harvesting cultural power and short-term profiteering than anything else.

Vierde ontmoeting op 03.04.2025,
een wandeling van de Rijksakademie naar de Appel
met verschillende stops om de *Sjambok library* te lezen

We verzamelen op de Rijksakademie. Chad heeft de *Sjambok library* meegenomen, een zware tekentafel die hij tijdens zijn fellowship hier uit de vuilnisbak heeft gered. Hij beplakte het blad met papierfragmenten en boekomslagen. Er staan boeken op van onder andere David Graeber. Chad draagt de tafel over zijn schouders, als een rugzak, en deelt exemplaren uit van het essay *The Not-so-Quiet Violence of Bricks and Mortar* Zen Marie uit 2010. We lezen de tekst gezamenlijk terwijl we langzaam naar de Appel lopen en proberen niemand tegen het lijf lopen.

Noor leest voor:

Art, philosophy and theoretical work often relies on distance from the phenomena, events or objects of analysis. Mediated by some form of techné, language or medium, this distance is important because it allows insights that immediacy or proximity disallows. However, forms of cultural activism often have to combine a mix of distance and abstraction with more direct or performative actions that do much more than describe or reflect an existing reality.

Bij Vishandel Gibraltar in Amsterdam-Oost lunchten we na onze ochtendessie. Het was Ramadan, de ruimte was leeg en via de radio werd de Koran gereciteerd. Terwijl we met onze handen aten, rond een groot bord met gemengde gegrilde zeevruchten, bespraken we de tekst die we hadden gelezen.

De gesprekken varieerden: van een thuisgevoel dat Lara en ik voelden door de esthetiek van het restaurant, tot gesprekken over de geschiedenis van de PLO (Palestijnse Bevrijdingsorganisatie), de gevolgen van een bevrijdingsbeweging die veranderd in een instituut, (links) in Palestina, (links) als begrip elders, verzet op de grond, cultureel verzet. Simni deelde verhalen van haar bezoek aan Palestina een paar jaar geleden, één daarvan ging over de vele verschillende ID's die Palestijnen krijgen, elke ID geeft bewegingsvrijheid in bepaalde gebieden en beperkt de toegang tot andere. We spraken over de zionistische koloniale ideologie van landverdeling. Ze vertelde ons nog een verhaal over ondervraging door het Israëli'sche leger op de luchthaven toen ze vertrok. Pieter Paul vertelde dat hij gearresteerd was door Hezbollah in Dahiyeh, een zuidelijke wijk van Beiroet. Hij was in Libanon om vogelgeluiden op te nemen voor een nog onvoltooid project. Hij zei dat ze beleefd waren – anderen hadden veel onaangenamere ervaringen – en hem snel vrijlieten. Hij vertelde ons dat hij ook in Palestina is geweest en urenlang ondervraagd werd door Israëli's. Hij was jong was en herinnert zich niet veel.

Toen ik die dag naar huis ging, gaf ik aan mezelf toe dat ik moeite had met deze specifieke tekst. Als ik moeite heb met een tekst, vind ik soms troost door opnieuw beginnen en korte zinnen te noteren die me toegang verschaffen. Zoals deze:

*Being informed is a responsibility, not an option
Answers are not too difficult to find
Matters do not improve the closer we look
The pattern is familiar
Too close to home and too close to the bone
Reality does seem to be the loser here
Freedom is bought at a cost*

En ik deel de paragrafen die ik tijdens de sessie heb gemarkeerd:

Perhaps more to the point, what are the possibilities for non-alignment, of liberal individualism in contemporary South African

- S: Townships en Bantustans waren inderdaad allebei plaatsen om zwarte Zuid-Afrikanen te segregeren onder de apartheid, maar ze dienden verschillende doelen. Townships waren stedelijke woonwijken aan de rand van steden, bedoeld om zwarte arbeiders te huisvesten die werkten in de witte stedelijke centra, hoewel ze overbevolkt en onderontwikkeld bleven. Ondanks strenge beperkingen werden de inwoners van townships nog steeds beschouwd als Zuid-Afrikaanse burgers. Bantustans waren landelijke, zelfbesturende gebieden waar de regering zwarte Zuid-Afrikanen op basis van etniciteit probeerde te herhuisvesten. Ze werden ontdaan van hun Zuid-Afrikaans staatsburgerschap en toegewezen aan zogenaamde “onafhankelijke” thuislanden zoals Transkei en Bophuthatswana. Terwijl de townships de zwarte arbeiders in de buurt van de economische centra hielden, probeerden de Bantustans de rassenscheiding te rechtvaardigen door de zwarte gemeenschap in economisch afhankelijke, internationaal niet-erkende gebieden te dwingen.
- N: Dus het is misschien beter te vertalen naar gebied A, B en C op de Westelijke Jordaanoever.

Derde ontmoeting op 24.03.2025
in Buurtcentrum Dynamo BIKO

Die ochtend ontmoetten we elkaar bij Buurtcentrum Dynamo BIKO voor de sessie: een klein cultureel centrum voor en door bewoners van de buurt en de stad. Een ruimte die bestaat uit een paar kleine kamers op de begane grond die gebruikt kunnen worden voor activiteiten, studiesessies, verhuur voor evenementen, enzovoort. We brachten er ongeveer drie uur door en lazen gezamenlijk een tekst die Simnikiwe aan de groep had voorgesteld: *Feeding the Hand that Bites: South African Art & the Valparaiso Biennial of 1987* (Colin Richards, 20 december 2010). Simnikiwe legde ons uit dat ze dit buurtcentrum had gekozen omdat het vernoemd is naar Bantoe Stephen Biko; een Zuid-Afrikaanse anti-apartheidsactivist en een sleutelfiguur in de Black Consciousness Movement in de jaren '60 en '70. Hij stierf in politiehechtenis aan het eind van de jaren '70. Lara noemt dat een vriend haar had verteld dat er meer activiteiten van de anti-apartheidsbeweging in buurtcentra plaatsvonden dan in kunstinstellingen.

- PP: Het was gemengd – vrouwen, mannen, queers, hetero’s – en er was een deel dat uit voormalige landen kwam die bezet waren door de Nederlanders. De acties werden niet altijd door dezelfde mensen gedaan.
- S: Wat voor berichtgeving kwam er in de jaren ‘80 in de media over het geweld in Zuid-Afrika?
- PP: De meer behapbare reportages voor de Nederlandse media.
- PP: Ze maakten een statement in 1984 en ondernamen vooral acties tussen 1985 en 1987, er waren vier bomaanslagen en 150 miljoen gulden aan schade waardoor ze moesten sluiten.
- C: Is SHV nog steeds in handen van dezelfde familie?
- PP: Ja, maar ze zijn geen eigenaar meer van Makro.
- L: Hebben jullie nog steeds de Makro in Zuid-Afrika?
- S&C: Ja, het is een soort groothandel-supermarkt, we dachten altijd dat het Zuid-Afrikaans was.

(...)

Verkeersgeluiden uit Ramallah

- S: Het is interessant om te lezen over de townships in het script, maar ook belangrijk om na te denken over de Bantustans, omdat ze in geen enkele ideologische structuur van voor het apartheidssysteem voorkomen. Er zijn ook nauwelijks politieke leiders uit de Bantustans. De oprichters en leiders van het ANC waren middenklasse, opgeleid in missiescholen, ze waren geen arbeidersklasse.
- L: Wat was het verschil tussen Townships en Bantustans? Ik dacht dat ze hetzelfde waren; gebieden om inheemse Zuid-Afrikanen te scheiden van kolonisten, zoals de Westelijke Jordaanoever in Palestina.

apartheid. Nadat het vierde magazijn van de Makro was afgebrand, weigerde de verzekeringsmaatschappij dekking te verlenen en weigerde de Nederlandse overheid de schade te vergoeden. Als gevolg hiervan had SHV geen andere keuze dan Zuid-Afrika te verlaten. Hij legt verder uit dat het script dat we gaan lezen gebaseerd is op interviews die hij had met meerdere anonieme activisten, die hij in het script heeft samengevoegd in één anoniem persoon.

Het script is moeilijk samen te vatten; je zult het tegenkomen in de tentoonstelling, maar ik probeer het hier samen te vatten zodat je onze discussie kunt volgen. Het script volgt de interne monoloog van een activist terwijl ze een aanval op het Nederlandse bedrijf SHV voorbereiden en uitvoeren. De activist spreekt over diens motivaties, frustraties over passief verzet en toewijding aan directe actie, specifiek gericht op Makro-magazijnen om SHV onder druk te zetten om zich terug te trekken. Het script beschrijft de nauwgezette planning en uitvoering van de brandstichtingen en reflecteert op de morele en politieke implicaties van dergelijke acties. De activist plaatst de acties in een bredere strijd tegen westers kapitalisme en imperialisme en ziet apartheid als een extreme maar transparante manifestatie van deze systemen. Het script eindigt met de activist die de risico's erkent, waakzaam blijft en de onvermijdelijkheid van gepakt worden accepteert.

Nadat we het allemaal hebben voorgelezen met de geluiden van de stad op de achtergrond; vrachtwagens die laden en lossen, mensen die op de trap kletsen, auto's die voorbij rijden, praten we over onze gedachten en vragen met betrekking tot het script.

S: Ik vraag me af waarom het geweld in de townships in Zuid-Afrika centraal staat in het script.

PP: Het nieuws over deze gewelddadigheden bereikte de Nederlandse media, maar het is ook interessant dat RARA en het ANC (African National Congress) van mening verschilden; het ANC was tegen het gebruik van geweld buiten Zuid-Afrika.

L: Was dit een openbaar debat?

We maken allemaal een sticky note om RARA en ANC verder te onderzoeken.

S: Wat was de demografie van RARA?

met apartheid. Een paar jaar later werd Hermans uitgenodigd om bij te dragen aan programma's in zowel De Balie als het Stedelijk Museum. Het artikel bespreekt hoe culturele instellingen in Nederland zowel in de frontlinie stonden van anti-apartheidsactivisme maar ook blijken gaven van diepe historische banden tussen de twee naties.

Het artikel wekte onze nieuwsgierigheid, vooral omdat het betrekking heeft op het huidige institutionele discours rond Palestina en culturele boycots. We waren benieuwd hoe het Stedelijk Museum toentertijd reageerde op de oproepen om de tentoonstelling te annuleren. We werden verwelkomd in het archief van het Stedelijk Museum en kregen de dossiers overhandigd over de fototentoonstelling *Koningin Eenoog* van Hermans in september 1986. We vonden veel krantenknipsels over het publieke debat rond de annulering van de tentoonstelling, de culturele boycot en het standpunt van het Stedelijk Museum, alsook brieven tussen de toenmalige directeur van het Stedelijk Museum Wim Beeren en de wethouder voor cultuur Luimstra-Albeda over de annulering van de tentoonstelling en het standpunt van het museum. Later gingen we naar de zaal waar de fototentoonstelling van de Hermans plaatsvond, en daar troffen we het kunstwerk *Bakunin's Barricade* van Ahmet Ögüt. Dit bracht weer een lang gesprek tussen ons op gang, omdat het heel direct spreekt over dezelfde kwesties.

Tweede ontmoeting op 10.03.2025 op de trap voor het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG)

Pieter Paul overhandigt ons één voor één de scripts, we genieten allemaal van de zeldzame zon en drinken thee en koffie zittend op de trap. Hij nodigt ons uit om elk een deel hardop te lezen. Hij introduceert zijn project door een foto te laten zien van een kachel in een kraakpand: dat is, zoals Pieter Paul opmerkt, de plek waar de groep vroeger kleding verbrandden na hun acties. Achter de kachel hangt een spiegel en een kleerhanger met een zwarte jas eraan. Pieter Paul legt uit dat hij de foto kreeg van iemand die betrokken was bij RARA (Revolutionaire Anti-Racistische Actie), en dat RARA de Steenkolen Handels Vereniging (SHV) dwong om zich terug te trekken uit Zuid-Afrika. Tussen 1985 en 1987 staken ze vier magazijnen van de Makro in de brand. De Makro is een groothandelsketen onder de SHV, die eigendom was van de Nederlandse familie Fentener-Van Vlissingen, bekend om haar economische banden met Zuid-Afrika tijdens de

Harvests

Tijdens elke *intrusion* ontmoeten de kunstenaars elkaar op een locatie die relevant was voor het onderwerp, voor momenten van collectief lezen en onderzoek. De locatie is belangrijk omdat het vragen en interacties oplevert die het onderzoek voeden, maar het is ook een daad van binnendringen in ruimtes die deze discussies niet altijd verwelkomen, en een test voor hoe open openbare instellingen en ruimtes daadwerkelijk zijn. Elke keer dat ze elkaar ontmoetten, werd er een opname van de bijeenkomst gemaakt en was een van hen verantwoordelijk voor het ‘oogsten’ (*harvesting*) van het gesprek. Hieronder delen we fragmenten van de gesprekken.

Eerste ontmoeting op 20.05.2025 in het Stedelijk Museum Archief

Beste lezer,

Dit is onze eerste bijeenkomst. We hadden elkaar een paar weken eerder ontmoet en het voor dit onderzoeksproject gebruiken we een methodologie van de School of Intrusions; een horizontale school die N. en ik hebben ontwikkeld in Ramallah, waar elke deelnemer een sessie leidt op een gekozen locatie en waar de locatie een integraal onderdeel wordt van het onderzoek. Ter voorbereiding lazen N. en ik het artikel *Dutch Dialogues with Afrikaners: The Netherlands and the Cultural Boycott Against the Apartheid Regime in the 1980s* van Jurg, V., & Kuitenbrouwer, V. (2021), en namen we contact op met het archief van het Stedelijk Museum om de archiefmappen met betrekking tot Hermans' tentoonstelling in 1986 door te nemen. Het artikel stoelt op een casestudy die zich richt op het bezoek van de Nederlandse schrijver Willem Frederik Hermans aan Zuid-Afrika in 1983, en de intense publieke en media-aandacht die dit in Nederland veroorzaakte. Dit voorbeeld wordt gebruikt om te reflecteren op de bredere Nederlandse houding ten opzichte van het apartheidsregime en de culturele boycot. Het bezoek van Hermans leidde tot controversie omdat het in strijd was met de oproep van de Verenigde Naties tot een culturele boycot van Zuid-Afrika. Hermans deed verschillende controversiële uitspraken tijdens zijn bezoek, die door velen werden gezien als sympathiserend

OVER DE KUNSTENAARS

Noor Abed (1988, Jeruzalem, Palestina) is een interdisciplinair kunstenaar en filmmaker. In haar werk onderzoekt ze begrippen als choreografie en de denkbeeldige relatie tussen individuen, waarbij ze situaties creëert waarin sociale mogelijkheden zowel worden gerepeteerd als opgevoerd. Ze onderzoekt gemeenschap en sociale bewegingen in relatie tot rituelen van wachten, verzet en rouw. Via haar werk denkt ze na over de rol van collectieve ritmische beweging, en de potentiële impact die gedeelde gevoelens kunnen oproepen bij het creëren en in stand houden van een gemeenschap.

Simnikiwe Buhlungu (1995, Johannesburg, Zuid-Afrika) is een kunstenaar die onderzoek doet via film, geluid, installaties en tekst. Haar werk stelt belangrijke vragen over de aard van kennisproductie en -verspreiding, en over de contexten en omstandigheden die deze epistemologische fenomenen omringen. Ze is geïnteresseerd in taal en de relaties tussen berichten – of ze nu visueel, linguïstisch of sonisch worden overgebracht.

Chad Cordeiro (1993, Johannesburg, Zuid-Afrika) is een kunstenaar, drukker en docent die werkt met collage, drukwerk, geluid en installatie. Zijn onderzoek richt zich momenteel op de doe-het-zelf productie van printgereedschappen en materialen, evenals op open-source benaderingen voor het archiveren en verspreiden van van print-based media.

Iswanto Hartono (1972, Purworejo, Indonesië) is kunstenaar en architect. Zijn interdisciplinaire praktijk richt zich op geschiedenis, geheugen, globalisering, geopolitieke machten, postkolonialisme en raciale identiteit. Iswanto is geïnteresseerd in het onderzoeken van structuur

en vorm, en het alternatieve gebruik van ruimte. Hartono's werk verwijst vaak terug naar Indonesische tradities en delen van de geschiedenis van het land die bewust zijn vergeten, maar gaat ook in op de hedendaagse politiek.

Pieter Paul Pothoven (1981, Amersfoort, Nederland) is een kunstenaar en schrijver die voortdurend de relatie tussen heden en verleden be vraagt. Zijn op onderzoek gestoelde praktijk bestaat uit installatie, film, fotografie, verschillende vormen van schrijven en archivering. Een interesse in geschiedschrijving en materiële cultuur doordringt al zijn projecten en verbindt ze op zowel theoretische als instinctieve manieren.

School of Intrusions is een experimenteel educatief platform in Palestina en Nederland dat een ruimte voor samenwerking wil ontwikkelen door onafhankelijke praktijken van wederzijds leren samen te brengen. Het platform ziet onderwijs als een vorm van ingrijpen in de wereld die niet losstaat van het dagelijks leven, en streeft ernaar kennis op te doen via het bezoeken van specifieke locaties, gemeenschapsvorming, collectivisme en alternatieve economieën. Door op locatie te discussiëren, te denken en te handelen proberen ze actief binnen te dringen in private en publieke ruimtes – om locaties, tijd en kennis als gemeengoed (*commons*) te behandelen. School of Intrusions werd in 2019 opgericht door Noor Abed en Lara Khaldi.

Albert van der Weide (Meppel, 22 september 1949) is een beeldend kunstenaar, docent, curator, schrijver en was veertien jaar als bestuurder werkzaam in het hoger kunstonderwijs.

PUBLIEK PROGRAMMA

24 & 25.04.2025

Openingsprogramma

Op donderdag 24 april, tussen 16:30 en 21:30 uur, gaat de tentoonstelling van start met een uitgebreid publieksprogramma: een gesprek tussen de deelnemende kunstenaars en curatoren (Noor Abed, Simnikiwe Buhlungu, Chad Cordeiro, Iswanto Hartono, Lara Khaldi en Pieter Paul Pothoven), een lezing van de publicatie *Stars at Midday* door Noor Abed, en een live-uitzending en luistersessie door Andrei Van Wyk en Dirar Kalash.

De volgende dag, op vrijdag 25 april tussen 16:00 en 21:00 uur, gaat het programma verder met een onderzoeks- en studiesessie door Miriyam Aouragh, Karl Moubarak en Omar Jabary Salamanca, gevolgd door een lezing van Mitchell Esajas. Op beide dagen wordt er samen gegeten.

08 & 09.05.2025

Collective study in Times of Emergency met L'internationale Online

L'Internationale Online is het onderzoeks- en publicatieplatform van het Europese netwerk van musea, kunstorganisaties en universiteiten. In november 2023 startten ze een serie publicaties onder de noemer *Towards Collective Study in Times of Emergency*, als collectief antwoord op de drastische verschuivingen in de publieke sfeer als gevolg van de genocide in Palestina. De publicatie brengt 19 bijdragen samen, waaronder essays, luistersessies, poëzie, muziek en artistieke bijdragen. Ter gelegenheid van de lancering van deze publicatie vinden in de Appel verschillende presentaties plaats. Deelnemers aan dit tweedaags evenement zijn de kunstenaars die bijdragen aan *Every Act of Struggle*, Learning Palestine, Françoise Vergés in gesprek met Charles Esche, Rasha Salti, Rana Issa, Loyal Ftouni en Subversive Film in gesprek met The Black Archives.

11.05.2025

Filmvertoning in Filmtheater Kriterion

Op zondag 11 mei, om 19:15 uur, vindt een filmvertoning rondom de thematiek van de tentoonstelling plaats in Filmtheater Kriterion. Het programma wordt aangekondigd op de website van Kriterion: kriterion.nl.

23 & 24.05.2025

Afsluitend programma

Op dit tweedaags afsluitende programma staan onder andere discussies over culturele boycots in relatie tot Zuid-Afrika en Palestina, en 'Narratives of Neutrality in the Netherlands' door Vincent Kuitenbrouwer. Ook komt archiefonderzoek rond bevrijdingsstrijd aan bod. Meer informatie over het programma wordt gepubliceerd op de website van de Appel.

25.05.2025

Filmvertoning in Filmtheater Kriterion

Op zondag 25 mei, om 19:15 uur, vindt een filmvertoning rondom de thematiek van de tentoonstelling plaats in Filmtheater Kriterion. Het programma wordt aangekondigd op de website van Kriterion: kriterion.nl.

Voor tickets en meer informatie over de programma's, zie onze website: deappel.nl.

Pieter Paul Pothoven

*Notes – fragmented, incomplete – after Jan Wolkers
(Boycot Outspan Aktie, 1978), 2025*

Zeefdruk-posters, 68×68cm

De Nederlandse schrijver Jan Wolkers zeefdrukte in 1978 een poster voor de anti-apartheidsorganisatie Boycot Outspan Aktie, die in 1970 was opgericht door Esau du Plessis. De organisatie voerde campagne voor een boycot van Outspan-fruit. De campagne was succesvol: binnen tien jaar waren er geen 'bloedsinaasappels' meer te koop in Nederlandse supermarkten. Voor het werk *Notes – fragmented, incomplete – after Jan Wolkers (Boycot Outspan Aktie, 1978)* onderzoekt Pothoven de geschiedenis van het affiche, zijn eigen initiële schrikreactie en de manier waarop de poster resoneert met het heden. Hij zal zijn onderzoek en vragen rond de poster ook tijdens het publieksprogramma presenteren.

Henk Hokse en Albert Van der Weide

Zuid Afrika, 1977

Documentatie van de performance in de Appel,
herhalend in het archief (begane grond)

In deze performance stond Van der Weide in het midden van de ruimte en verwelkomde hij de bezoekers door ze een hand te geven bedekt met zwarte vetverf. Wanneer iemand zijn hand schudde – velen weigerden dat – verfdde de kunstenaar zijn hand zorgvuldig opnieuw, voordat hij de volgende bezoeker toeliet. Deze performance is gebaseerd op een tekst van Steve Biko: 'The government gave us houses, we will not mention their quality. The government gave us medical care, we will not mention its quality. The government has split up our country, we will not mention the quality of this. However, the government has never deigned to shake us by the hand.'

Chad Cordeiro

Sjambok library, 2024 – heden

Mobiele bibliotheek

Sjambok library is een modulaire en draagbare bibliotheek waaraan Chad Cordeiro heeft gewerkt tijdens zijn residentie-periode aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten. Tijdens zijn onderzoek in Johannesburg stuitte Cordeiro op een verhaal over kunstenaars die tentoonstellingen maakten die in koffers over de hele wereld kunnen reizen, uit solidariteit met de anti-apartheidsbeweging; één ervan zou naar Nederland reizen, echter werd de studio van de kunstenaars overvallen en het werk ging verloren. Cordeiro's mobiele bibliotheek bevat een steeds wisselende verzameling boeken over kunst in relatie tot de anti-apartheidsbeweging. De bibliotheek functioneert als een gemeenschappelijke ruimte die rondreist en zich op verschillende plekken ontvouwt.

Pieter Paul Pothoven

observatie contra observatie, 2020

Installatie met gesproken monoloog (15"44'), FM-radio transmitter met antenne, radio's, posters

observatie contra observatie is onderdeel van een onderzoeksproject van Pieter Paul Pothoven voor en in samenwerking met de Revolutionaire Anti-Racistische Actie (RARA). RARA is een anoniem collectief dat in de jaren tachtig en negentig streed tegen racisme, onderdrukking en uitbuiting, en zich verzette de erfenissen van het koloniale verleden van Nederland, die tot op de dag van vandaag voortduren. *observatie contra observatie* is een gesproken monoloog; een gedramatiseerd verslag van de gebeurtenissen rond de eerste aanslag die door RARA werd opgeëist en die erin resulteerde dat de Makro zich terugtrok uit Zuid-Afrika (zie meer: Harvests, Tweede ontmoeting). Pothoven schreef, gebaseerd op interviews en historische documenten, het script voor een personage die verschillende betrokken activisten belichaamt. De monoloog wordt uitgezonden met behulp van een radiozender die is gebouwd door een RARA-activist. Het script wordt beschikbaar gesteld op posters met daarop ook een foto van de houtkachel die RARA niet alleen gebruikte voor verwarming, maar ook voor het verbranden van bewijsmateriaal. Het project is in samenwerking met Khadija El Kharraz Alami (stemacteur), Liet Lenshoek (dramaturgie), Katrien de Klein (montage), De Slapende Hond (geluidsstudio) en studioHendriksen (ontwerp poster).

OVER DE KUNSTWERKEN

Iswanto Hartono
ontwerp van de tentoonstellingsruimte

Iswanto Hartono maakte van de Appel een ruimte waar verschillende vormen van samenkomst kunnen plaatsvinden, gebaseerd op horizontale discussie en participatie. Het ontwerp is gebaseerd op de structuur van Fridskul tijdens documenta fifteen – een ruimte die diende als reservoir voor gedeelde bronnen, kennis, verhalen en ervaringen. Met dit uitgangspunt ontwierp Hartono een gastvrije ruimte met gerecycled materiaal voor zowel de kunstwerken als de publieke programma's die er plaatsvinden.

Noor Abed
Stars at Midday – نجوم الظُّهر, 2024
Audio-opname en beelden van het boek

Stars at Midday – نجوم الظُّهر is een persoonlijk dagboek waarin de kunstenaar en filmmaker Noor Abed visuele en poëtische notities verzamelt uit de productiefase van haar film *A Night We Held Between*, gefilmd in Palestina in 2023 met familie en vrienden. Net als de film verweeft het boek narratieve fragmenten, zang en observaties, waardoor natuurlijke en gearrangeerde bewegingen samensmelten. De opname is van een lezing en discussie die plaatsvond in de Appel.

Simnikiwe Buhlungu
A Loooooong Ass Message, ya dig? (with readers), 2025
Installatie

In deze performatieve installatie worden berichten via een oud faxapparaat over en weer verstuurd. De indirecte aanwezigheid van de faxers roept vragen op over gebrek aan institutionele toegankelijkheid. De telefoonlijn van de kunstruimte wordt onderbroken om faxen af te leveren over zaken die continu worden uitgewist door kunstinstellingen. Deze versie van hetzelfde werk uit 2018 omvat lezers-als-faxers/faxers-als-lezers uit Bethlehem, Palestina en Johannesburg, Zuid-Afrika, respectievelijk Fairouz Hasan en Thuli Gamedze, die zullen reageren op fragmenten uit het archief die de kunstenaars in de tentoonstelling hebben onderzocht.

In de afgelopen twee jaar is er een complex discours ontstaan over de manier waarop culturele instellingen in Nederland omgaan met kwesties van historisch geweld en systematische onrechtvaardigheid in de context van hun koloniale geschiedenis. Kunstenaars gebruiken verschillende strategieën om er bij deze instellingen op aan te dringen deze kwesties aan te pakken, vaak door activisme te combineren met hun artistieke praktijk. Hoewel sommige acties deze zaken onder de publieke aandacht hebben gebracht, speelt een groot deel van het discours zich in de privésfeer af, waarbij veel instellingen een voorzichtige of vrijblijvende houding aannemen. Deze huidige dynamiek herinnert aan eerdere momenten in de geschiedenis, namelijk de debatten die ontstonden door de culturele boycot van Zuid-Afrika en de anti-apartheidsbeweging van de jaren 1960 tot 1980 in Nederland, toen culturele instellingen onder vergelijkbare druk kwamen te staan om kritisch na te denken over hun eigen rol.

Met behulp van een methodologie van *School of Intrusions* hebben de kunstenaars in deze tentoonstelling elkaar ontmoet in verschillende archieven en op andere locaties in Amsterdam, waar ze onderzoeksmateriaal doornamen en verschillende acties van kunstenaarsbewegingen, anti-apartheidscampagnes en de institutionele reacties die daarop volgden bespraken. Voor de presentatie in de Appel zullen kunstwerken van de kunstenaars Noor Abed, Simnikiwe Buhlungu, Chad Cordeiro en Pieter Paul Pothoven worden tentoongesteld, en zal de tentoonstellingsruimte van de Appel worden omgebouwd tot een gastvrije ontmoetingsruimte, ontworpen door architect en kunstenaar Iswanto Hartono. Hier wordt het open onderzoek voortgezet en vinden studiesessies met het publiek plaats. Dit onderzoek zal doorgaan na deze tentoonstelling en uitmonden in een volgend publiek moment in 2026.

De verschillende samenkomsten en onderzoekssessies leidden tot veel open vragen zoals: Wat waren de motivaties om aan te sluiten bij de anti-apartheidsbewegingen in Nederland? Wat was apartheid in Zuid-Afrika en hoe is het vergelijkbaar met de huidige Israëliëse apartheid in Palestina? Welke tactieken werden toegepast door de anti-apartheidsbewegingen in Nederland? Hoe belangrijk was de culturele boycot in die tijd en wat was de dynamiek tussen culturele instellingen en cultuurbeoefenaars? Kan kunst worden losgekoppeld van politiek? Waren beeldend kunstenaars actief in de anti-apartheidsbeweging? Hoe reageerden culturele instellingen op acties en culturele boycotts? Wat is er gebeurd met de strijdvaardigheid van de jaren '70 en '80? Zijn de anti-apartheidsstrategieën die vandaag gebruikt worden toereikend? En zo niet, welke middelen en strategieën kunnen we ontwikkelen of overnemen? Hoe kan cultureel activisme effectief omgaan met de spanning tussen de abstractie die kunst vaak vereist en de directheid en die activistische praktijken vereisen?

